

ДЕТЕРМІНАНТИ ЗЛОЧИННОСТІ

Верещак Андрій Васильович

здобувач освітньо-наукового рівня (доктор філософії),

Науково-дослідний інститут публічного права

м. Київ, Україна

Актуальність теми обумовлюється тим, що питання причин та умов, саме, злочинності – одне з головних у кримінології. Воно існує протягом тисячоліть, тобто виникло, навіть, раніше самої науки кримінології, що підтверджує необхідність дослідження даної теми.

У сучасному розумінні кримінологією, вважається, наука про закономірності, функціонування, розвитку злочинності та боротьби з нею. Наведене визначення вдало вказує на сутність кримінології як науки про злочинність, форми і методи боротьби з нею.

Взагалі, науковці у сфері кримінології зазначають, що вплив соціальних умов життя та його суперечностей на характер морального формування молодого людини є визначальним і там треба шукати детермінанти злочинності.

М. А. Парнюк зазначає, що причинами та умовами вчинення кримінальних правопорушень є система. При визначенні того, що було причиною, а що наслідком, треба виділити два основних елементи, один з яких «причина», а другий – «наслідок». До причин злочинної поведінки необхідно віднести соціально-психологічні детермінанти, які складаються з таких елементів, як економічна, політична, правова, побутова психологія на різних етапах суспільної свідомості. Взаємодія умов та причин діє за типом детермінації минулого – теперішнього. Залежно від цього умови поділяються на такі групи: а) умови виникнення (формування) причини; б) умови забезпечення результативного процесу заподіяння [1, с. 14].

С. Г. Яцковський, визначає, що третім видом детермінант є корелянти. Їх зв'язок з наслідком називають, кореляцією. Це багатофакторна детермінація у масовидних системах, за допомогою якої зміни одних факторів у бік збільшення або зменшення викликають зміни інших факторів. Це зв'язок відповідності, більш або менш синхронної взаємозалежності декількох явищ один від одного. У цьому зв'язку синтезуються необхідність і випадковість, можливість і дійсність, причини і наслідки, визначеність і невизначеність, однозначність і неоднозначність [2, с. 146]. О. М. Джужа вказує на те, що кореляційний детермінізм відіграє значну роль у масовидних явищах, до яких

належить і злочинність. Визначення наявності або відсутності кореляції між явищами, що вивчаються, становлять обов'язковий етап, який попереджає дослідження причинної та зумовленої детермінації [3, с. 280].

Теорія причинності у кримінології має методологічне значення і значною мірою визначає сенс і зміст правової природи злочинності, соціальної сутності особи злочинця, сприяє розробці попереджувальних заходів і вирішенню інших кримінологічних проблем. Детермінанти злочинності, як ми знаємо, становлять систему соціально-негативних явищ і процесів, що детермінують злочинність як свій наслідок. Причини злочинності визначаються реальними умовами життя людини в основі якого – суперечності суспільства. Суперечності між самою особистістю і суспільством, реалізовані в правопорушенні, мають соціальну, психологічну або змішану природу. Причини злочинності конкретизуються через різні явища, які негативно характеризують економічну, соціальну, духовну і політичну сфери життєдіяльності суспільства. Такими явищами є різні недоліки в цих сферах, які знову ж таки негативно впливають на поведінку людини. Отже, причинний зв'язок – це така залежність, за якої одне явище, що називається причиною, породжує, тобто призводить до іншого явища, – наслідку.

У причинному зв'язку слід виокремити умову. Її роль зазвичай виконує те середовище, в якому діє причина, тобто це коло дії причини, коло породження наслідку. Умова впливає на причину як каталізатор, тобто або сприяє, полегшує дії причини, або перешкоджає їй; пришвидшує чи сповільнює її дію.

До характеристик причинності В. Н. Кудрявцев відносить усезагальність, незворотність, просторову та часову безперервність. Детермінанти можна співвідносити наступним чином: причина створює реальну можливість визначених наслідків, для настання яких необхідні ще певні умови. Самі собою умови породжувати наслідки, призводити до них не можуть, але у відповідній ситуації сприяють реалізації дії причини. Водночас подібне трактування може бути визнаним, але з деякими застереженнями [4, с. 134].

О. М. Джужа, зазначає, що причини – це ті процеси і явища, що породжують злочинність як свій безпосередній наслідок. Що стосується умов, то вони безпосередньо не породжують злочинність, але “відкривають шлях” для дії причин, полегшують настання суспільно небезпечних наслідків. Умовами виступають недоліки в управлінській та організаційній сфері діяльності різних галузей господарства і державного апарату [5, с. 182].

Причини та умови вчинення кримінальних правопорушень у кримінології поділяються на дві основні групи:

- об'єктивні;
- суб'єктивні.

Причини об'єктивного характеру потрібно шукати насамперед у недоліках, прорахунках морального, економічного, політичного, господарського і правового характеру в умовах свободи. Соціально-економічні проблеми нашої країни ускладнюють реалізацію норм кримінального законодавства, гальмують запровадження нових гуманних форм роботи з неповнолітніми правопорушниками та вкрай ускладнюють вирішення питань закріплення досягнутих результатів при поверненні підлітків у суспільство.

Суб'єктивними причинами та умовами злочинності можна вважати, ті її детермінанти, які повністю залежать від людської діяльності і являються, результатом вад такої діяльності, помилок в культурно-виховній та правоохоронній діяльності.

Отже, ми можемо зробити висновок, що основним з чинників становлення особи на шлях правопорушника є дефект в її соціалізації. Проте така категоричність не завжди виправдана, адже соціалізується будь-яка особа, стаючи дорослою і долучаючись то тих або інших суспільних відносин. Ускладнення у процесі самої соціалізації можуть бути обумовлені різними факторами, у тому числі це, розумові вади, генетичні аномалії, різні захворювання. Але з цього зовсім не випливає те, що кримінальні правопорушення спричиняються обов'язково ними. Кожний суб'єкт, зазнаючи зовнішнього впливу, реагує відповідно до свого внутрішнього світу. Ніякої однакової реакції тут бути не може через індивідуальність самої особи.

Література:

1. М.А. Парнюк. Принцип детермінізму в системі матеріалістическої діалектики. Київ: Наукова думка, 1972. 356 с.
2. С. Г. Яцковский. Функциональная связь, корреляция и причинность. Категории причинности в диалектической концепции связи. Свердловск, 1974. 280с.
3. О.М. Джужа, В.В. Василевич, О.Ф. Гіда та ін. Профілактика злочинів : за заг. ред. О. М. Джужі. Атіка, 2011. 348 с.
4. В.Н. Кудрявцева, В.Е. Эминова. Кримінологія : підручник для юридичних вузів. М.: Юрист, 1995. 511 с.
5. М.В. Корнієнко, Б. В. Романюк, І. М. Мельник та ін. Курс кримінології : Особлива частина; за заг. ред. О. М. Джужі.К.: Юрінком-Інтер, 2001. 480 с.